

## **Metsätalouden organisaatiot elävät mukana rakennemuutoksessa**

**Anna Rakemaa**

**Johtaja**

Kaakkois-Suomen metsäkeskus

### **Puun käyttö vähenee**

Suomen metsäsektori on voimakkaan murroksen kourissa. Vuosikymmeniä puuta on käytetty kapasiteettiaan jatkuvasti lisänneeseen massa- ja paperiteollisuuteen, mutta nyt viimeisen parin vuoden sisällä kotimaista puunjalostuskapasiteettia on ajettu alas sen heikon kilpailukyvyn ja maailmanmarkkinoiden kehityksen vuoksi. Kapasiteetin lasku tarkoittaa samalla sitä, että metsäteollisuuden puunkäyttö vähenee. Rakennemuutoksen perusteella Metsäntutkimuslaitos on arvioinut kotimaisen ainespuun käytön vähenevän 13 miljoonaa m<sup>3</sup> (22 %) vuoteen 2020 mennessä. Kotimaisen puun kysynnän aleneminen on metsäpoliittisesti ja käytännön metsänhoidon kannalta merkittävä muutos.

Suomen metsäpolitiikka on vuosikymmeniä painottunut maan kaikkien metsien puuntuotantokyvyn ylläpidon maksimointiin. Metsävarat ovat olleet merkittävä kansallinen raaka-aineen reservi ja hyvinvoinnin lähde. Metsänomistajat ovat voineet tehdä metsänhoitoon liittyviä investointipäätöksiä luottaen siihen, että vuosikymmenien päästä tukkimittaan varttuville taimikoille löytyy käyttöä. Nyt joudutaan yhä useammin miettimään, mitä käyttöä kotimaiselle puulle tulevaisuudessa on ja kannattaako metsiä jatkossakin hoitaa aktiivisesti.

### **Yksityismetsänomistus muuttuu**

Suomen puunhuolto lepää pitkälti yksityisten metsäomistajien puunmyyntien varassa. Myös metsänomistuksessa on nähtävissä muutoksia. Metsätilat ovat perinnönjakojen seurauksen pienentyneet ja puunmyyntitulojen rooli metsänomistajan tulonmuodostuksessa on vähentynyt muun varallisuuden kasvaessa. Metsänomistajien keski-ikä on noussut 60-vuoteen 2000-luvulla ja samanaikaisesti metsänomistajien koulutustaso on noussut. Perinteinen itse metsiensä hoitotyöt tekevien metsänomistajien joukko on jatkuvasti viime vuosikymmenellä vähentynyt.

Suurinta muutosta metsänomistajakunnassa odotellaan 2020-luvulla, kun metsät siirtyvät suurten ikäluokkien kaupunkilaisille lapsille. Tutkimusten perusteella tiedetään, että suurin osa metsänomistajista ilmoittaa metsänomistuksen tavoitteekseen monnitavoitteisuuden eli metsiä hoidetaan sekä puuntuotannon että metsän muiden arvojen kuten maiseman, luonnontuotteiden tai vaikka ulkoilun näkökulmasta. Toisaalta tiedetään, että metsäomistus halutaan pitää suvussa eikä perittyä palstaa helposti myydä ulkopuoliselle.

Koska metsät ovat maailmanlaajuisesti niukka luonnonvara, on tärkeää, että Suomen metsät saadaan pidetty hyvässä kasvukunnossa, siten että tulevaisuuden metsä- ja puutuotteiden tai hiilidioksidin sidonnan raaka-ainepotentiaali on jatkossakin olemassa. Siksi on tärkeää, että metsänomistajien mielenkiinto metsien hoitoon säilyy hyvällä tasolla ja sen varmistamiseksi on metsäasioiden hoito tehtävä metsänomistajille entistä helpommaksi uudenlaista informaatio- ja metsäpalvelutoimintaa kehittämällä.

### **Yksityismetsätalouden organisaatiot**

Yksityismetsien raakapuupotentiaalin hyvän hyödyntämisteen takaamiseksi ja hakkuun jälkeisen uuden metsän kasvusta huolehtimiseksi sekä hyvä metsänhoidollisen tason ylläpitämiseksi Suomessa on rakennettu monipuoliset yksityismetsänomistusta tukevat tukijärjestelmät ja organisaatiot. Organisaatioiden juuret ja perustehtävänjaot ovat syntyneet lähes 100 vuotta sitten. Vuosikymmenien varrella organisaatiota on yhdistetty ja niiden tehtävien tarkistettu aina kukin metsäpoliittisen tarpeen tai hallinnon kehittämissuuntauksen mukaan. Yksityismetsätalouden organisaatioista puhuttaessa tarkoitetaan alueellisia metsäkeskuksia, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiota ja metsänhoitoyhdistyksiä.

Alueelliset metsäkeskukset (13 kpl) ovat osa välillistä valtionhallintoa ja niiden tehtäviin kuuluvat metsälakien toimenpano, valvonta ja metsänhoidon tukien jakaminen. Lisäksi metsäkeskukset keräävät metsikkökohtaista metsävaratietoa, jonka pohjalta voidaan laatia metsänomistajalle hänen metsiään koskeva tilakohtainen metsäsuunnitelma. Metsäkeskukset järjestävät metsänomistajille ja alan muille toimijoille kursseja ja teemapäiviä sekä tiedottavat metsäalan ajankohtaisista asioista. Metsäkeskukset ovat 1980-luvun lopulta tehneet aiemmin metsäparannuspiireille kuuluneita metsätie ja kunnostusojitushankkeita ja 1990-luvun lopulta kehittäneet metsätalouden luonnonhoitoa.

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio tuottaa metsäkeskuksille niiden yhteisesti tarvitsemia kehittämis-, tietojärjestelmä- ja muita palveluita. Se tuottaa palveluja myös suoraan maa- ja metsätalousministeriölle sekä muille metsäsektorin toimijoille.

Metsänhoitoyhdistykset (113 kpl) ovat erillislainsäädännöllä perustettuja yhdistyksiä, joiden tehtävänä on tuottaa metsänomistajille erilaisia metsänhoidollisia palveluja ja avustaa puukaupassa. Metsänhoitoyhdistyslain perusteella metsänhoitoyhdistykset perivät metsänomistajilta lakisääteistä metsänhoitomaksua.

### **Organisaatioiden kehittämishanke**

Maa- ja metsätalousministeriö on käynnistänyt keväällä 2009 Metsätalouden organisaatioiden kehittämishankkeen. Sen taustalla on Kansallisen metsäohjelman 2015 metsäpoliittisen metsienkäytön lisäämisen tavoitteet, edellä esitetyt metsäsektorin muutokseen liittyvät seikat ja käynnissä oleva muun aluehallinnon uudistamistyö sekä valtionhallinnon tuottavuus-ohjelman tavoitteet. On selvää, että metsäsektorin muuttuessa on tarpeellista arvioida myös olemassa olevan organisaationjärjestelmän toimivuutta tulevaisuuden puunkäytön ja metsienhoidon tavoitteiden näkökulmista.

Ministeriön hankkeen tavoitteena on muun muassa selkeyttää työnjakoa eri toimijoiden kesken metsätalouden edistämisessä, lisätä valtion metsänhoitotukien vaikuttavuutta ja läpinäkyvyyttä ja parantaa kilpailun edellytyksiä metsäpalvelumarkkinoilla sekä tehostaa tutkimustulosten käyttöä metsätalouden kehittämisessä.

Organisaatioiden kehittämistyössä on hankaluutensa, kun tavoitteena on tarkastella organisaatioiden rooleja voimakkaan rakenteellisen muutoksen keskellä olevalla toimialalla. Organisaatioiden tehtävät ovat muovautuneet omanlaisikseen vuosikymmenien saatossa ja kun pitkäaikaisiin käytäntöihin yritetään soveltaa vaikkapa EU:n valtioneuvoston suosituksia tai tarkastella tilannetta kilpailulain näkökulmasta niin yksittäisten muutosten tekeminen ei onnistu puuttumatta toiminnan perusrakenteisiin. Organisaatiotyössä on myös huomioitava alla työn alla olevat merkittävät toimintapoihin liittyvät kehittämishankkeet, kuten esimerkiksi metsäkeskusten ajantasaisen metsävaratiedolle perustuva sähköisen asioinnin palvelukokonaisuus, joka otetaan käyttöön vuonna 2011. Se tulee mahdollistamaan aivan uudenlaisten palvelukonseptien innovoinnin metsänomistajille ja alan yrityksille.

Metsäorganisaatioiden kehittämistyössä olisi tarpeellista katsoa nykyisen toiminnan ja tehtäväkokonaisuuksien ohi tulevien vuosien tarpeisiin. Vain uudistumisen ja innovaatioiden kautta voidaan ylläpitää menestyvää ja kilpailukykyistä yksityismetsätaloutta.